

Arkivnr: 2017/15377-4

Saksbehandlar: Elizabeth Warren, Monika Serafinska, Gunnbjørg Austrheim, Inger Lena Gåsemyr, David Aasen Sandved

Saksframlegg

Saksgang

Utval	Saknr.	Møtedato
Utval for kultur, idrett og regional utvikling		25.10.2017

Kulturminneplan 2017-2027 - Radøy kommune

Samandrag

Kulturminneplan for Radøy kommune 2017-2027 er lagt ut på høyring. Arbeidet med delplanen vart starta opp i juni 2014. Dette er den første kulturminneplanen som er utarbeida for Radøy kommune. I samsvar med den vedtekne kommunale planstrategien har kulturminneplanen status som temaplan.

I prosjektet «Kulturminnekompetanse i kommunane 2013-2017 (KIK)» har Hordaland fylkeskommune etablert ei satsing på lokalt kulturminnevern, som mellom anna inneber utarbeiding av kommunale kulturminneplanar. Dette er ei hovudsatsing i Regional kulturplan for Hordaland 2015-2025 for å styrke lokalt kulturminnevern. Dette er i samsvar med dei nasjonale forventningane til kommunal og regional planlegging, vedtekne i 2015 der «kommunane har hovudansvaret for å identifisere, verdsetje og forvalte verneverdige kulturminne i tråd med nasjonale mål.».

Fylkeskommunen arrangerte oppstartsmøte for kulturminneplanarbeidet for kommunane i Nordhordland mars 2014. Dette vart følgt opp av ein felles verkstad om kulturminneplanar for Nordhordland i september 2015. Administrasjonen har hatt eit kurs i kulturminneregistrering på Manger for frivillige og representantar frå kommunen 26.10.2014 og elles gitt fagleg råd i ulike samanhengar i løpet av prosessen.

Radøy kommune har lagt vekt på å syne breidda i kulturminnetilfanget, slik at det speglar alle sider av historia. Kulturminne er delt inn i desse tema:

- arkeologiske kulturminne
- kulturminne i jordbruket
- sjøbruksmiljø
- næring
- skular
- kyrkjer og prestegarden
- organisasjonseigde bygg
- kommunikasjon og samferdsle
- krigsminne
- Manger sentrum
- andre kulturminne.

Med si rike tilfang av kulturminne er det positivt at kommunen har ein kulturminneplan som legg gode føringar for arbeidet vidare. Kulturminneplanen vil vera eit godt grunnlag for å styrke forvaltninga av kulturminne i kommunen. Den gjev både føreseielege rammar for forvaltning av lokale kulturminne og eit innblikk i den historiske utviklinga i kommunen. Det vert og eit reiskap for å utvikle kulturminne som ressurs og praktisere vern gjennom bruk. Dei viktigaste kulturminna bør formelt sikrast gjennom omsynssoner med

føresegner og retningslinjer i kommuneplanen sin arealdel når den reviderast. Administrasjonen i Hordaland fylkeskommune står til rådvelde for kommunen i oppfølginga.

Økonomi: ingen verknad

Klima: ingen negativ verknad – positiv for klimarekneskap at eksisterande bygningar vert verna

Folkehelse: fokus på lokale kulturminne har betydning for identitet og bukvalitet i nærmiljø og heile kommunen

Regional planstrategi: inngår i mål og strategi for:

- klima og miljøvenleg utvikling – tydelegare planstyrt og meir langsiktig og balansert forvaltning av areal, natur og kulturminneressursar.
- inkluderande samfunn – styrke inkludering gjennom frivillige organisasjonar i nærmiljø.
- synleggjere kunnskapen om Vestlandet i fortid, samtid og framtid.

Forslag til vedtak

1. Kulturminneplan for Radøy 2017-2027, forankra i kommunen si verksemd, er eit godt grunnlag for forvaltning av kulturminna.
2. Kommunen bør legge til i retningslinene at sakar som gjeld kulturminne av regional eller nasjonal interesse skal sendast til Hordaland fylkeskommune for vurdering.
3. Handlingsplanen har gode tiltak som svarer på aktuelle utfordringar i Radøy kommune.
4. Tiltak i handlingsplanen for skattefritak for prioriterte kulturminne er ein god måte for kommunen å stø opp om lokale kulturminne.
5. Det er positivt at Radøy har etablert eit kommunalt kulturminnefond og satsar på kulturminnefagleg rådgeving til private eigarar.
6. Omsynssone med retningslinjer og generelle føresegner som sikrar viktige kulturminne/-miljø må innarbeidast i kommuneplanen sin arealdel når den skal rullerast.

Rune Haugsdal
fylkesrådmann

Per Morten Ekerhovd
fylkesdirektør kultur og idrett

Saksframlegget er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

Vedlegg

- 1 Høyringsutkastet av kulturminneplanen for Radøy kommune 2017-2027

Fylkesrådmannen, 06.10.2017

Bakgrunn

Kulturminneplan for Radøy kommune 2017-2027 er lagt ut på høyring. Fristen til å komme med innspel er satt til 22.10.2017. Hordaland fylkeskommune har bedt om utsatt frist til 26.10.2017 slik at saka kan handsamast i utval for kultur, idrett og regional utvikling i Hordaland fylkeskommunen. Arbeidet med delplanen vart starta opp i sak 042/2014, av formannskapet i Radøy kommune 5. juni 2014.

Dette er den første kulturminneplanen som er utarbeida for Radøy kommune. Tidlegare har kulturminne vore omhandla som del av andre planar, som kommuneplan, kulturplan og reguleringsplanar.

Kulturminnekompetanse i kommunane 2013-2017

Hordaland fylkeskommune har sett i gong prosjektet «Kulturminnekompetanse i kommunane 2013-2016», jf. vedtak i fylkesutvalet 30. januar 2014, PS 14/2014. Prosjektet legg til rette for betre samarbeid med kommunane og er ei felles satsing på kunnskap og kompetanse. Ein viktig del av prosjektet er utarbeiding av kulturminneplanar i alle kommunar. Ein kulturminneplan skal avklare to hovudspørsmål: 1. kva kulturminne finst i kommunen, og 2. korleis tek ein vare på dei. Gjennom ein plan kan kommunane sjølv prioritere og ta stilling til innretninga av lokalt bevaringsarbeid, korleis ein kan nytte kulturminne som ressursar i stadutviklinga og korleis dei kan integrerast i andre planar. Kulturminneplanlegging gjev eit meir føreseieleg kulturminnevern og gjev også meir føreseielege rammer for ny utvikling i kommunen. Fylkesutvalet har vedteke at alle kommunar bør ha planar som legg tydelege føringar for kulturminneforvaltninga.

Planprosessen, plantype, organisering av arbeid og medverknad

Målsetjingane i planprogrammet, vedtatt i kommunestyret 29.01.2015 vart å:

- leggje grunnlaget for at dei viktigaste kulturminna vert tatt vare på
- setje kulturminnevern på dagsordenen
- skape grunnlag for ei heilskapleg kulturminneforvaltning
- skape føreseielege tilhøve for eigarar av kulturminne
- auke kunnskapen om og interessa for kulturminne
- synleggjere potensiale for bruk av kulturminne

Høyringsutkastet er ein temaplan for kulturminne og byggjer på dokumentasjon av kulturminne. Val av plantype er i samsvar med den vedtatt kommunale planstrategien for Radøy. Temaplan har ikkje like strenge krav til prosess som ein kommunedelplan. Likevel har Radøy sett krav til prosess, medverknad og politisk handsaming for å forankre planen lokalt. Den gjev prinsipielle føringar for kommunal forvaltning og gjev forslag til tiltak i planperioden. For å sikre kulturminne etter plan- og bygningslova må vurderingane og føringar i kulturminneplanen integrerast i kommuneplanen sin arealdel.

Ei administrativ, tverrfagleg arbeidsgruppe med rådgjevar for kultur, plankonsulent og kommunalsjef for drift og forvaltning har koordinert planarbeidet. Landbruksavdelinga har vore trekt inn ved behov. I tillegg har fagpersonar frå Kulturverntenesta i Nordhordland ved museumssenteret i Hordaland og Hordaland fylkeskommune gjeve rådgjeving i planarbeidet. Radøy sogelag og einskildpersonar med kunnskap og interesser for kulturminne har hjelpt til i registreringsfasen og anna planarbeid. Det er gjennomført ein del ny registreringar av kulturminne. Arne Høyland har vært engasjert i arbeidet og fleire interesserte innbyggjarar har gjort registreringar på frivillig basis.

Ei «facebook»-side med smakebitar frå planarbeidet vart opprette tidlig i planprosessen for å gje informasjon til ålmenta. Her vart det og opna for innspel. Det er tatt kontakt med grendelag om planarbeidet. Planarbeidet har vore presentert til ulike grupper som frivillighetsentralen, sogelag, eldreråd, råd for menneske med nedsett funksjonsevne. Det har vore arrangert to opne kulturminnekveldar; ein med fokus på kulturminne i landbruket og ein om kulturminne ved sjøen. Det har og vore gjennomført synfaringar på dei kulturminne med høgst verdi saman med grunneigar og andre kjende i området.

Fylkesrådmannen si vurdering:

Høyingsutkastet er ein temaplan for kulturminne. Kommunen har sett krav til prosess, medverknad og politisk handsaming. Dette gjev ei sterk lokal forankring og er ein stor føremon når relevante delar av kulturminneplanen skal innarbeidast i kommuneplanen sin arealdel. Kommunen har involvert relevant fagkompetanse der det var naudsynt, for å sikre eit godt plangrunnlag.

Forslag til vedtak:

Kulturminneplan for Radøy 2017-2027 er forankra i kommunen si verksemd og hos innbyggjarar og er eit godt grunnlag for forvaltinga av kulturminna i Radøy.

Planframlegg

Planen er delt inn i tre delar. Første del skildrar planarbeidet, føringar for planen, kriterium for verdisetjing og prioritering, og forvaltning av kulturminna i kommunen. Andre del gjev eit kort overblikk over historia og byggeskikk i kommunen, og presenterer ulike typar kulturminne i kommunen etter tema. I denne delen er kulturminne med høgast kulturminneverdi skildra og det er sett fokus på tettstaden Manger som administrasjonssenter. Tredjedel av planframlegget er handlingsplanen som viser korleis Radøy kommune skal jobbe med kulturminnevern og kva for tiltak som skal prioriterast.

Del 1 har følgjande inndeling:

- 1.1 innleiing
- 1.2 plan og planprosessen
- 1.3 rammer og føringar for planen
- 1.4 forvaltning av kulturminne - verkemiddel og ansvar
- 1.5 verneverdi og vernekriterium – kva skal me verne og kvifor
- 1.6 retningsliner for dei ulike vernekategoriane.

Planen bruker følgjande vernekategoriar:

- Freda kulturminne etter kulturminnelova – inkluderer både automatisk og vedtaksfreda kulturminne
- Listeførte kyrkje – Av dei 4 kyrkjene i Radøy er berre Manger kyrkje listeførte
- Klasse A – særleg høg verneverdi – 29 stk, sjå vedlegg 2 - Dei fleste er større kulturmiljø
- Klasse B – høg lokal verneverdi – 81 stk, sjå vedlegg 3
- Klasse C – kulturminne kor objekt eller miljø er mykje endra eller i dårlig stand eller det er ein av mange av same type som er prioritert – SEFRAK bygg som ikkje er freda eller i klasse A eller B
- Klasse D – såpass endra og modernisert at det ikkje har verneverdi som kulturminne

Planen har retningsliner for dei ulike vernekategoriane. I tillegg til dette har dei retningsliner for bygg eldre enn 1850 (jf. §25 i kulturminnelova); bygg eldre enn 1900 og for steingardar.

Del 2 tar opp desse tema og for kvart tema er kulturminne i verneklasse A framheva.:

- 2.1 Radøy gjennom tidene – historikk og byggeskikk
- 2.2 arkeologiske kulturminne
- 2.3 kulturminne i jordbruket
- 2.4 sjøbruksmiljø
- 2.5 næring
- 2.6 skular
- 2.7 kyrkjer og prestegarden
- 2.8 organisasjonseigde bygg
- 2.9 kommunikasjon og samferdsle
- 2.10 krigsminne
- 2.11 Manger sentrum
- 2.12 Andre kulturminne

Del 3 er handlingsplanen

Planframlegget avsluttar med ei oversikt over kjelder og litteratur og 3 vedlegg:

Vedlegg 1 lister opp kjende automatisk freda kulturminne

Vedlegg 2 kulturminne i verneklasse A
 Vedlegg 3 kulturminne i verneklasse B

I tillegg har kommunen eit lokalt register over registrerte kulturminne.

Fylkesrådmannen si vurdering:

Planframlegget har ein tydeleg og lettlest struktur som gjer at det formidlar mykje informasjon på ein interessant måte. Den er godt illustrert og innimellom er noko informasjon som er sær viktig framheva. Eksempel av dette er side 32 - kva gjer du om du finn eit arkeologiske kulturminne, eller side 53 – Skule i 150 år. Det er godt illustrert og er ein fin gjennomgang av byggeskikken i Radøy.

Gjennom kartlegging av kulturminne har kommunen synleggjort særpreg og mangfald av kulturminne i kommunen. Det er svært positivt at kommunen har gjennomført planarbeidet som er i tråd med dei lokale utfordringane på kulturminnefeltet i Radøy og den regionale satsinga i Hordaland. Planen står fram som ein godt gjennomarbeida plan.

Mange ulike verne kategoriar og retningslinjer kan vera utfordrande å forvalte. Fylkesrådmannen rår kommunen til å vurdere å slå saman kulturminne i verneklasse A og B. Enkelte type kulturminne i klasse B som jord-/potetkjellar, steingard, kvernhus kunne kanskje handterast slik som kommunen har valt å gjera det for steingardar med spesielle retningslinjer. Hovudregelen skal vera at dei skal takast vare på. Når kulturminneplanen vert integrert i kommuneplanen kan det utarbeidast generell føresegner som sikrar desse kulturminnetypene.

Kulturminne i verneklasse B kunne med fordel også listast opp under kvart tema dei vert representert i temadelen, slik ein har gjort for verneklasse A. I temadelen av planen er det vanskelig å vurdere kva verneklasse eit omtalt kulturminne eller bilde av et kulturminne har. Eit eksempel av dette er bryggehuset på kaien på Uthella under 2.9 kommunikasjon og samferdsel (s. 59). Fylkerådmannen rår til at informasjon om verneklasse er lagt til under bilde.

Kommunen bør legge til i retningslinjene at saker som råkar kulturminne som kan ha regionalt eller nasjonalt verdi skal sendast til Hordaland fylkeskommune for vurdering.

Forslag til vedtak:

Kommunen bør legge til i retningslinjene at saker som gjeld kulturminne av regional eller nasjonal interesse skal sendast til Hordaland fylkeskommune for vurdering.

Handlingsplan – framlegg til mål og tiltak:

Handlingsplan viser til mange gode tiltak for mange ulike type kulturminne. Handlingsplanen gjer greie for økonomiske rammer og prioriterte tiltak. Planen er delt opp i tre tematiske bolkar:

1. formidling
2. bevaring og tilrettelegging
3. forvaltning

Nokre tiltak skal gjennomførast som ein del av kontinuerlig drift, mens andre er meir konkrete prosjekt. I tillegg til større formidlingstiltak av prioriterte kulturminne som steinalderlandskap ved Fosnstraumen, dei freda anlegga på Bogatun og Syltastova, kulturhistorisk løype på Manger, kulturminne langs etablert turstiar, er det også tiltak for å leggja ulike kulturminneartiklar i Nordhordlandskart. Kommunen vil og støtte opp om lag og organisasjonar som dokumenterer immaterielle og materielle kulturminne. Dei har og planar om å registrere kulturminne i verneklasse A og B i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden. Det er planar om å etablere ein parkeringsplass i Marøy for å lette tilgang til fortet frå andre verdskrig. Brannsikring av Bogatunet og Syltastova er planlagt i 2018.

Radøy kommune har i ein årrekke hatt eit kulturminnefond til private eigarar av kulturminne. Kommunen har fokus på oppfølging av private eigarar av viktige kulturminne der dei gjev råd og rettleiing og skal hjelpe med søknadsskriving til ulike tilskotsordningar.

Kommunen skal vurdere fritak frå eigedomsskatt for eigar av kulturminne i verneklasse A.

Kommunen skal evaluere eigarskapsform og drift av Bogatunet og Syltastova og sjå desse i samanheng med freda bygg i Lindås og Meland med tanke på framtidige samanslåing av kommunane.

I tillegg er det ein del tiltak som går på immaterielle kulturminne som stadnamnregistrering, etablering av eit magasin for lause kulturminne og fotobevaring.

Fylkesrådmannen si vurdering:

Kommunen har stort potensiale for kunnskapsformidling og utviklingsprosjekt knytt til kulturminne. Fylkesrådmannen synes at handlingsplanen gjev gode svar på aktuelle utfordringar i Radøy kommune. Den er realistisk og ambisiøs. Ein årleg rullering av den, vil kunne bidra til å holde fokus på dei ulike tiltaka. Planen legg opp til mange gode tiltak, mellom anna bruk av digitale verkty for å gjere kunnskapen om kulturminna lettare tilgjengelege for innbyggjarane. Fylkesrådmannen vil særleg vise til tiltak med kartfesting og innlegging av viktig kulturminne i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden. Riksantikvaren har gitt kommunane tilgang til Askeladden, og det er forventa at kommunane legg inn og forvaltar lokalt prioriterte kulturminne.

Fylkesrådmannen merkar seg at kommunen ynskjer å gje skattefritak for prioriterte kulturminne i verneklasse A i handlingsplanen og vi vil tilrå at kommunen utvidar dette til også å gjelde kulturminne i verneklasse B. Skattefritak er ein god måte for kommunen å stø opp om lokalt kulturminnevern.

Det er positivt at kommunen har eit kulturminnefond og at ein bidreg til å skrive søknader til fylkeskommunen og Kulturminnefondet. Vi viser til at fylkeskommunen kvart år fordeler midlar til restaurering av kulturminne. «Vern og vøling» har vore Hordaland fylkeskommune si tilskotsordning for alle type kulturminne som ikkje er freda. Fylkeskommune vedtok nyleg nye retningslinene for «vern og vøling», jf sak PS22/2017, 15.02.2017. Tilskotsordninga for verna kulturminne i Hordaland legg til rette for at kommunane kan søkje om opp til 50% tilskot frå fylkeskommunen til vernetiltak til bygg og anlegg som er registrerte som kulturminne, har eit formelt vern i arealplanen eller er prioriterte av kommunane i kulturminneplanen. Kommunar som har etablert tilskotsordningar for kulturminnetiltak vil bli prioritert og kunne få midlar i same storleik som det kommunane sjølv sett av, så langt avsette regionale midlar strekk til. Det vil telle positivt at kommunen gjev fritak frå eigedomsskatt for bygningar med historisk verdi, dersom kommunen har eigedomsskatt.

Tiltak med oppfølging og opplæring av private eigarar av kulturminne er viktig for enkelte kulturminne, men også for å etablere lokale kompetansemiljø. Tiltak om ulike kurs for eigar, som til dømes søknadsskriving, tørrmuring, tilstandsvurdering, eller liknande, bør vurderast lagt til. Hordaland fylkeskommune og andre samarbeidspartnar vil kunne bidra til gjennomføring av slike kurs.

Forslag til vedtak:

Handlingsplanen har gode tiltak som svarer på aktuelle utfordringar i Radøy kommune.

Tiltak i handlingsplanen for skattefritak for prioriterte kulturminne kan vera ein god måte for kommunen å stø opp om lokalt kulturminne.

Det er positivt at Radøy kommune har etablert eige kulturminnefond og satsar på kulturminnefagleg rådgjeving til private eigarar.

Omsynssone med retningslinjer og generelle føresegn som sikrar viktige kulturminne/-miljø må innarbeidast i kommuneplanen sin arealdel, når den skal rullerast.